

CASPAR LUYKEN A JEHO „SVĚTOVÁ GALERIE“ POSTAV RŮZNÝCH STAVŮ A NÁRODŮ

ALENA KRÍŽOVÁ - MARTIN ŠIMŠA

Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
Národní ústav lidové kultury, Strážnice

ABSTRACT: In 1703, a collection of copper engravings with the title *Neu-eröffnete Welt-Galleria* appeared in Nuremberg; its author was the Dutch draughtsman Caspar Luyken. A hundred of graphic sheets show the representatives of the aristocracy, inhabitants of European cities and villages and exotic figures from the Near East, Africa and South America. These copperplates served as model for other graphic artists; one of them was Martin Engelbrecht who used Luyken's older work on Nuremberg costumes (1701) for his own book *Theatre de la milice estrangere*.

KEY WORDS: Graphic art - 18th century - costumes - uniforms - Caspar Luyken - Martin Engelbrecht

Soubory grafických listů s vyobrazením představitelů rozmanitých národů a regionů a také různých stavů v jejich typickém oděvu se začaly vydávat v polovině 16. století. Kromě touhy poznávat vzdálené krajiny, teprve nedávno objevené při zámořských výpravách, naplňovaly potřebu inspirace pro účely různých plesových a divadelních převleků, zároveň též nahrazovaly módní listy. Kostýmní alba zahrnovala zejména obyvatele západoevropských zemí (Francie, Itálie a Německo) a reprezentanty aristokratických a měšťanských vrstev, církevní hodnostáře a zástupce různých profesí, např. vojáky, námořníky, obchodníky, řemeslníky. Expanze osmanské říše na starý kontinent, počínající druhou polovinou 15. století, přinesla Evropanům novou politickou a vojenskou zkušenost, kontakt s dosud neznámou kulturou a pochopitelně též zájem o atraktivní vzhled Turků. Přitažlivost exotických zemí se postupně rozšiřovala na celý Přední a Střední východ, severní Afriku a Jižní Ameriku. V pestrém výčtu většinou nechyběli ani Židé jako odlišný etnický a náboženský prvek evropských měst.

Obyvatelé střední Evropy a zvláště představitelé lidových vrstev se v souborech vydávaných ve Francii, Itálii a Německu objevovali jen sporadicky. Hans Weigel vydal v roce 1577 v Norimberku soubor *Habitus praecipuorum populorum* s ilustracemi Josta Ammana, jehož součástí je mimo jiné česká měšťanka s korbelem v ruce. Jost Amman zařadil do svého alba *Das Frauentrachtenbuch* (Norimberk 1586) nepřilíživě lichotivý list se starou českou ženou. Cesare Vecellio v svém díle *Habiti antichi e moderni di tutto il mondo* (Benátky 1589) uvádí čtyři vyobrazení obyvatel Čech: nobile Boemo, nobile di Boemia a plebeo a plebea. Mladý Čech a Češka jsou zastoupeni také v albu *Trachten oder Stambuch. Darinnen alle - Nationen - in ihren Kleydern artlich abgemahlt* (S. Gallen 1600). Spolehlivějším zdrojem poznatků o odívání v českých zemích jsou grafické listy Václava Hollara vydané pod názvem *Theatrum mulierum* (Londýn 1643), kde zvláště ve druhém vydání pod názvem *Aula Veneris* (Londýn 1644) jsou mnohé příklady dobových kostýmů z českých zemí. Informativní hodnotu mají též četná vyobrazení z rudolfínské doby na přelomu 16. a 17. století, i když je na nich figurální stafáž spíše jen doplňkem pohledů na pražské památky.¹

Nejstarší obrazové doklady ke kroji na Moravě na grafických listech pocházejí až z počátku 18. století. V roce 1703 vyšel v Norimberku soubor mědirytů pod názvem *Neu-eröffnete*